

Міжнародний день боротьби з корупцією

Антикорупційний урок Програми розвитку ООН в Україні

Зміст плану

Опис уроку	1
Рекомендації вчителю	2
Умовні позначення елементів плану.....	2
Хід уроку	2
Повідомлення теми, цілей і завдань уроку. Мотивація навчальної діяльності	2
Актуалізація опорних знань та визначення терміну «корупція».....	2
Що таке корупція?	3
Рекомендації вчителю	3
Вправи (кейси)	3
Рекомендації вчителю	3
Кейс «Друга війна на дорогах»	4
Кейс 1. «Дороги»	5
Кейс 2 «Хабар за іспит».....	7
Висновок за розглядом кейсів.....	8
Хто протидіє корупції в Україні?	8
Домашнє завдання	9
Додаткові матеріали	10

Опис уроку

Тема: Як корупція погіршує твоє життя

Дата проведення: 9 грудня

Мета: Сформувати в учнів середньої школи уявлення про соціальне явище корупції та шкоду, яку корупція завдає персонально конкретній людині. Розтлумачити поняття: хабарництво (вимагання і пропозиція хабаря), та корупція. Через практичні вправи (кейси) формувати вміння виявляти прояви корупції у повсякденному житті та давати їм належну особисту оцінку.

Обладнання: персональний комп'ютер; комп'ютерні файли (аудіо, фото, презентації, відео, посилання на інтернет-ресурси тощо); проектор та екран або великий телевізор, робочий зошит/ **робочий аркуш для учнів**

Тип уроку: комбінований, з елементами лекції, візуальної презентації, практичних вправ, дискусії.

Тривалість: базова – 45 хв; можливо – здвоєний урок 2 x 45 хв.

Рекомендації вчителю

Цей план антикорупційного уроку – орієнтовний: зовсім не обов'язково проводити його саме так, як ми пропонуємо. Це, скоріше, підбірка, комплект методичних матеріалів та рекомендацій, «методичний конструктор», з елементів якого кожен учитель, орієнтуючись на власні можливості, особливості конкретного класу, рівень сформованості правових знань у дітей, може побудувати свій власний урок, спираючись на матеріали, які підготовлені експертами Програми розвитку ООН, порталом EdEra та іншими фахівцями та організаціями, що брали участь у його розробці.

Зважаючи на різноманітність та інформаційну насиченість пропонованих матеріалів, учитель може, якщо вважає за потрібне, запланувати проведення не одного уроку, а «пари»: двох уроків поспіль.

Умовні позначення елементів плану

Рекомендації вчителю

Дії вчителя

Дії учнів

Використання наочності: аудіо, відео, фото, презентації, посилання тощо

Хід уроку

Повідомлення теми, цілей і завдань уроку. Мотивація навчальної діяльності

Слово вчителя (СЛАЙД 1)

«Шановні учні!

Міжнародний день боротьби з корупцією відзначається щороку 9 грудня, починаючи з 2004 року. У цей день в 2003 році в Мексиці була відкрита для підписання Конвенція ООН проти корупції.

Метою встановлення цього Міжнародного дня, як зазначено в резолюції Генеральної Асамблеї ООН, було поглиблення розуміння проблеми корупції та ролі Конвенції в запобіганні корупції й боротьбі з нею. У деяких країнах у цей день проходять мітинги, семінари та лекції на тему корупції.

Цього року Програма розвитку ООН в Україні у співпраці з громадською організацією EdEra та за сприяння Міністерства освіти і науки України створила концепцію і матеріали для мультимедійного інтерактивного антикорупційного уроку для учнів старших класів.

Ви, мабуть, знаєте із засобів масової інформації – телебачення, радіо, соціальних мереж, - що в нашій країні триває антикорупційна реформа. Що таке корупція, які її види і як вона заважає суспільствам і країнам розвиватися - про це ми поговоримо сьогодні.

(Робочий аркуш) У вас на столах є аркуш з вільними проміжками, куди ви можете вписувати те нове, про що дізнаєтеся, передивившись ролик / обговоривши ситуацію / вислухавши пояснення вчителя тощо.

Пропоную подивитися звернення Директора Програми розвитку ООН в Україні Янтومаса Хімстри **(відео 1)**

Актуалізація опорних знань та визначення терміну «корупція»

Що таке корупція?

[Слайди презентації з текстом (основними тезами) і супроводжувальними картинками]

Розповідь учителя

Кожен із нас у повсякденному житті час від часу стикається з побутовою корупцією. Це може бути хабар за медичну довідку, уникнення сплати штрафу за неправильне паркування або щось вагомніше. А які приклади корупції знаєте Ви? Чи стикалися Ви особисто або чи знаєте про випадки корупції, які трапилися з Вашими знайомими? Можливо, Ви знаєте про випадок корупції, який Вас вразив, з телепередач або соціальних мереж? Розкажіть про нього, будь ласка. Поясніть чому Ви вважаєте, що це була корупція.

Рекомендації вчителю

Якщо учні розповідають кілька своїх історій, учитель уважно вислуховує, не вдаючись до дискусії. Якщо таких історій немає, вчитель говорить, що в такому випадку слід детальніше розглянути, що таке корупція.

Учні пропонують варіанти, скоріше за все описові. Вчитель уважно вислуховує, ставить запитання для уточнення, а тоді пропонує учням власне пояснення та виокремити кілька характерних ознак корупції в **робочому аркуші**, а саме **(СЛАЙД 2)**:

1. **Необхідність для особи мати службові повноваження**
2. **використання цих повноважень не на користь суспільству, не за законами і правилами**
3. **Отримання вигоди за таке використання повноважень.**

«Корупція – це коли особа одержує неправомірну (нечесну) вигоду від наданих їй службових повноважень та можливостей». **(СЛАЙД 3)**.

Як можна відрізнити корупцію від якихось інших неправильних вчинків? По-перше, (1) потрібно аби у особи були службові повноваження. Це коли ми всі, або держава, або якийсь її орган, надали одній людині повноваження щось вирішувати, і результати цих рішень мають бути корисними для суспільства. За те, щоб так і було, ця людина отримує зарплату.

Але потрібно, щоб були і дві інші ознаки: (2) ця людина не задовольняється лише своєю зарплатою, а отримує іншу, нечесну вигоду, коли (3) прийме рішення не так, як їй про це каже закон і правила, не на користь суспільству загалом, а комусь одному (хто таку вигоду запропонує).

Після такого детального пояснення вчитель просить учнів роз'яснити на поданих ними прикладах корупції: хто має службові повноваження, як він мав вчинити на користь суспільства, і що він зробив, аби отримати неправомірну вигоду. Варто розібрати кілька випадків, як таких що підпадають під визначення корупції, так і тих, що не підпадають під це визначення.

Вправи (кейси)

З самого визначення цього слова ми з вами бачимо: корупція – це неправильна і нечесна поведінка. Але ми це і так напевно знаємо. Про що ми з вами не задумуємось

і не знаємо – це про те, як корупція непрямо впливає на кожного з нас і на суспільство загалом.

Рекомендації вчителю

Далі пропонуємо кілька різноманітних кейсів (життєвих ситуацій), на прикладі яких учні можуть більш особистісно сприйняти інформацію та формувати своє ставлення до випадків корупції. Реальний час виконання певних вправ може досить сильно відрізнятись у різних класах. Тому вчитель самостійно визначає, використання яких кейсів може бути найбільш ефективним у тому чи іншому класі.

Кейс «Друга війна на дорогах»

“Друга війна” на дорогах України: слайди, візуалізація. **Анімований ролик (відео 2)**

Слово вчителя

А тепер прошу вас поглянути на такі цифри.

Вчитель показує слайди “Друга війна” на дорогах України та коментує їх

- у 2015 р. в Україні сталося 25 492 аварій на дорогах.
- у них загинуло 4003 людини. Для порівняння – це приблизно чисельність учнів 150 класів.
- 1 людина гинула на дорогах України що дві години.
- Якби Україна мала середньоєвропейський показник смертності на дорогах, кількість загиблих у ДТП мала б складати не більше 1 тис. осіб.
- Отже, невинуватих смертей на дорогах в Україні складає 3 тисячі осіб.

Чому це «Друга війна»? **(СЛАЙД 4)**

Аналогічні цифри смертності були і за минулі роки. Отже, за 3 роки ми маємо цифру близько 9 тис невинуватих смертей.

Як ви вважаєте, корупція в яких питаннях могла призвести до такої жахливої смертності на українських дорогах?

(СЛАЙД 5) Учитель залучає учнів до відповіді на запитання. Інформація надається на слайдах, учитель коментує:

- погано обладнані дороги, без яскравої розмітки, без відбійників, гроші на які розкрадаються, як у попередньому прикладі.
- хабарництво в колишніх структурах ДАІ, коли співробітники ДАІ займалися збором грошей з водіїв замість того, щоб відслідковувати безпеку на дорогах;
- незнання правил дорожнього руху водіянами, оскільки під час навчання люди не вчать правила, бо знають, що права можна купити за гроші;
- відсутність швидкої і високоякісної медичної допомоги на місці аварії, оскільки країна не може гарантувати того, що фінансування, яке виділяють на медицину, доходять до пацієнтів у повному обсязі (якість автомобіля швидкої, наявні медикаменти тощо).
- нечесних суддів, які за хабар відпускали винного у смертельному ДТП, який порушує правила далі;

Можливий коментар вчителя до пункту “нечесні судді”

Коли суддя за хабар відпускає людину, яка, наприклад, скоїла смертельне ДТП, знищується базовий принцип, на якому тримаються цивілізовані суспільства, а саме: принцип невідворотності покарання і порушується принцип верховенства права. Історія покарання не стає прикладом для інших, не стає пересторогою, яке застерігатиме потенційних порушників в майбутньому.]

Кейс 1. «Куди ведуть дороги?» **СЛАЙД 6**

Слово вчителя

Тепер давайте перейдемо до реальних прикладів та спробуємо проаналізувати їх. У **робочому аркуші** можете робити замітки.

Опис кейсу

Що обрати батькові - крадіжку з бюджету як спосіб заплатити за навчання сина чи альтернативний - чесний, але довший - спосіб?

Слово вчителя: мотивація кейсу

Чому корупцію важко подолати?

Бо вона ховається під благо. «Я роблю це заради своєї родини, своїх дітей, всі б так зробили» - з такими думками розкрадають бюджетні гроші платників податків, отримують миттєві гроші та в підсумку втрачають успішну країну. Давайте розглянемо такий приклад.

Уявіть собі, що ви - батько і у вашого сина є мрія – поїхати вчитися в столицю, в найкращий університет країни, щоб далі працювати в столиці. Для його навчання та проживання в іншому місті потрібні фінансові ресурси, яких у родини немає. Ви працюєте в державній установі, яка займається, ремонтом і будівництвом доріг, і перед батьком постає вибір: реалізувати проект побудови дороги до сусіднього міста з відбійником між протилежними смугами або через корупційну схему, зекономивши на відбійнику та поклавши різницю державних грошей собі в кишеню, щоб цими грошима сплатити за навчання сина і здійснити його мрію про навчання у столичному виші.

Дискусія по кейсу

Стаavimo запитання до учнів:

- Як має повести себе батько?
- Про що він має подумати?
- Який вибір має зробити?
- Давайте проаналізуємо наслідки кожного з варіантів вибору.

Учні пропонують власні варіанти вибору у цій ситуації. Далі можна звернути увагу на такі важливі виміри, які навряд згадають учні:

Тепер, давайте подумаємо до яких негативних наслідків в перспективі може призвести рішення вкрати бюджетні гроші? **СЛАЙД 7**

- Насамперед, відсутність відбійника між швидкісними смугами рано чи пізно з високою ймовірністю призведе до найнебезпечнішого зіткнення автомобілів при зустрічному русі. Такі аварії часто призводять до смерті обох учасників дорожнього руху. Світ не такий великий - жертвами ДТП можуть бути навіть знайомі батька або сина. Чи усвідомлення провини не буде мучити батька?

- Подивимося на ризики іншого типу, наприклад, втратити репутацію. Батько хоче гарної кар'єри для свого сина. Але хтось із журналістів чи активістів може зацікавитися будівництвом дороги. Буде проведене розслідування і виявиться, що за таку вартість дорога мала б бути з відбійником, і буде доведена провина батька. Як ви думаєте, які наслідки для сім'ї можуть бути в такому разі? Кримінальна відповідальність і, як наслідок, ув'язнення батька і публічна зневага до родини, внесення батька до Реєстру корупціонерів (який знаходиться у вільному доступі онлайн), нівелювання всіх здобутків будь-якого члена сім'ї, «чорна мітка» на репутації дітей тощо. Ризик бути викритим чи сісти в тюрму – не тільки власна справа батька, а й ризик, який повисне над майбутнім усієї родини.
- І ще подумайте про таке. На перший погляд, батько хоче зробити благо своєму сину - щоб той був іншим, кращим і розумнішим, - і тому, краде заради навчання. Але він забуває про те, що найголовніше на чому син вчиться - це на прикладі свого батька. Не відомо, чи вивчиться син на спеціаліста, але точно відомо, що син навчиться від батька того, що можна красти. Батько міг продемонструвати своїм прикладом, як жити чесно і досягти мети чесно. До того ж, набагато більше цінується те, що досягнуте власною працею, до чого доклав зусиль.
- **(СЛАЙД 8)** Відповідальність. Розкрадання бюджетних грошей на будівництві дороги (Стаття 191 Кримінального кодексу) – обмеження волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк із призначенням додаткового покарання позбавлення права обіймати посаду на строк до 3 років;
- інше можливе пояснення вчителя: _____

Пошук альтернативи корупційній поведінці

Вчитель пропонує учням придумати інший хід подій. Врешті доповнює такими прикладами:

Як ви вважаєте, чи був у батька інший вихід окрім крадіжки?

Давайте подумаємо, що можна було зробити інакше.

Можливі варіанти відповідей від учнів

1. Він міг почати готуватися до вступу сина до університету наперед, наприклад, відкласти гроші, знайти додаткових вчителів для підготовки до тестування.
2. Якщо робота на державній посаді не дає можливість чесно заробляти, перейти працювати у приватний сектор, у бізнес, де своєю працею, ініціативністю та розумом заробляти гідні кошти, які дозволять мати достатній рівень добробуту.
3. Разом з сином вони могли б знайти додаткове фінансування для навчання - стипендію, грант. Або знайти додатковий заробіток для студента. Тоді син навіть більше б цінував навчання, заради якого йому довелось піти на певні зусилля.
4. Врешті-решт, якщо не вдалося накопичити гроші, батько міг позичити/оформити кредит, щоб потім поступово віддати.
5. ????

Слово вчителя

Людина, яка вкрала, може так само легко все втратити. Натомість чесність і порядність людини залишаються з людиною назавжди, стають основою її ділової репутації. Це якості, які стають конкурентною перевагою, адже з чесною людиною хочеться мати справу. Її репутація з часом працює на неї, їй довіряють міжнародні

партнери. Корупція є аморальною, вона не лише шкодить суспільству, а й спотворює внутрішній світ особистості. Людина змушена жити в брехні, ховати її, а відповідно перебувати у постійному страху і стресі бути викритою і покараною.

Кейс 2 «Хабар за іспит» **СЛАЙД 9**

Слово вчителя

Тепер коли ми розглянули перший приклад, пропоную вам самостійно проаналізувати аналогічно наслідки та способи вирішення нашого 2-го прикладу.

Я прошу вас об'єднатися в 3 групи. В кожній групі має бути **робочий аркуш** для спільної роботи. Поділіть його так, як показано на зразку. Після того, як ви почуєте історію, заповніть, будь ласка, таблицю

1) наслідки рішення взяти участь у корупційному діянні		2) способи того, як можна було б чесно вирішити цю ситуацію;
Позитивні наслідки	Негативні наслідки та відповідальність	

Опис кейсу **СЛАЙД 10**

“Першокурсник перед яким стоїть вибір складати іспит на загальних підставах чи сплатити за нього хабар” - особистісний вибір студента

Ви - студент 1-го курсу, навчаєтесь на архітектора. Від студентів старших курсів Ви дізнаєтесь, що екзамен (модуль?) по X предмету можна здати, не докладаючи зусиль, за гроші. Пізніше група дізналась про “вартість полегшеного складання іспиту” – від 800 грн. Після цього частина студентів Вашої групи виступила за те, щоб зробити як усі попередні групи та заплатити викладачу гроші. Друга частина вагається, бо відчуває, що не хоче брати участь у корупційній оборудці. Що обираєте Ви – дати хабар чи складати екзамен? Чи будете Ви повідомляти про це ваших батьків та правоохоронні органи або залишите все у таємниці? Інший (Ваш) варіант.

Назвіть позитивні та негативні наслідки цієї ситуації. Як можна вирішити цю ситуацію без участі у корупції.

Робота в групах

Робота класу: 5 хвилин

Зачитування учнями варіантів: 5 хвилин

Можливі варіанти відповідей учнів:

1) наслідки рішення взяти участь у корупційному діянні		2) способи того, як можна було б чесно вирішити цю ситуацію;
позитивні	негативні	
<ul style="list-style-type: none"> • Легка оцінка 	<ul style="list-style-type: none"> • Втрата грошей, які можна було б корисно використати на волонтерство, 	<ul style="list-style-type: none"> • Група студентів, яка вирішила не платити хабарі,

	<p>відпочинок, потрібну річ тощо;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Одного разу скориставшись корупційною схемою, студент може обрати “легший” шлях і не перейматися навчальним процесом, купуючи собі диплом, але не здобуваючи знання; • Корумповані викладачі будуть “заохочувати” такого студента і надалі; • Неосвічений випускник буде неконкурентоспроможним і навіть небезпечним у своїй професії, що може призвести до матеріальних і людських втрат. • При накопиченні критичної маси таких “спеціалістів” українські архітектурні рішення будуть безнадійно програвати своїм іноземним конкурентам, а український споживач не отримає якісних красивих будівель. • Під час трудової діяльності, людина і далі буде схильна шукати легких рішень, обходити та порушувати правила, вважатиме корупційну практику прийнятною, як її навчили це робити у рідному університеті. 	<p>може об’єднатися, і піти здавати іспит на загальних підставах. У випадку необ’єктивного оцінювання викладачем, повідомити про це деканат\реktorат і перескласти іспит при комісії</p> <ul style="list-style-type: none"> • Відповідально вчитися. • Можна спробувати підняти тему хабарництва в студентській газеті, в групах ВНЗ в соціальних мережах з пропозицією до спільноти ВНЗ припинити цю ганебну практику. • Одним зі способів може бути публічний розголос – з залученням громадських активістів та журналістів.
--	---	---

Висновок за розглядом кейсів

(СЛАЙД 11) Варто також нагадати про відповідальність за хабарництво викладача. Стаття 368 Кримінального кодексу, штраф від 17 тис. грн. до 25,5 тис. грн. Арешт від 3 до 6 місяців, позбавлення волі від 2 до 4 років

Отже, ми розібрали, як корупція буквально вбиває у випадку автомобільних аварій. Але це лише один з прикладів того, яких втрат зазнає країна через корупційний безлад.

Корупція має набагато більше наслідків, і наслідки набагато глибші ніж той факт, що одна людина «дала», а інша «взяла» гроші. Це впливає на оточуючих.

Так само корозія корупції проникає у будь-яку іншу сферу життя – медицину, освіту, бізнес, управління державою. У результаті, це впливає на якість та тривалість життя людей в Україні. В середньому тривалість життя в Україні на 10 років менша, ніж у країнах Західної Європи.

Ми говорили про те, як колишня ДАІ перетворилася на організацію зі збору хабарів на дорогах. А тепер давайте подивимося відеоролик про те, як кожна наша дія пов’язана з наступними подіями. І про те, що за все врешті-решт доводиться платити.

Хто протидіє корупції в Україні? **(СЛАЙД 12)**

У нашій країні сьогодні відбуваються зміни, які дають надію на нашу спільну перемогу над корупцією. На вулицях міст ви бачите Нову патрульну поліцію. Але непомітними залишаються нові органи, які створені для боротьби з корупцією - НАБУ та НАЗК. Саме вони мають допомогти українцям розірвати корупційні ланцюги.

Як ви думаєте, чому створено відразу 2 органи - а не один?

Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) (СЛАЙД 13)

Займається розслідуванням корупційних злочинів високого рівня. В НАБУ працюють детективи й аналітики. Чи не скоїв злочин Президент, прем'єр, міністри, депутати, судді, керівники великих державних підприємств - це контролює НАБУ.

Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) (СЛАЙД 14)

Створює в Україні такі умови, які мають зменшувати поле, де виникає корупція. Наприклад, НАЗК займається системою електронного декларування, в якій посадовці показують своє майно, доходи та видатки. Ця інформація зберігається в електронній базі даних НАЗК та знаходяться у відкритому доступі в інтернеті, де їх може побачити кожен.

Свідомі громадяни України (СЛАЙД 15)

Але навіть якщо ви не є аналітиком або детективом НАБУ, Ви можете виявити/впізнати корупціонера. Знаєте як? Є один простий та дієвий спосіб. Порівняйте офіційні доходи з витратами посадовця і його способом життя.

Уявіть собі: ви бачите великий дорогий будинок, його власник їздить на дорогих машинах, веде розкішний спосіб життя при цьому працює службовцем з офіційною зарплатою 3000 грн. Якщо у нього нема інших офіційних джерел прибутків, з великою ймовірністю можна стверджувати, що красиві автомобілі, на яких він або вона їздить, куплені за гроші, які були вкрадені у громади або держави, тобто у нас з вами, Ваших батьків, друзів, знайомих. Такий спосіб життя є незаконним.

Громадські організації допомагають державним органам у тому, щоб розпізнавати корупціонерів. Зокрема, вони створили таку гру - вгадай дохід чиновника за його майном. У неї можна погратися за посиланням: http://texty.org.ua/d/static/decl_game/

Скріншоти гри та посилання виводиться на екран (СЛАЙДИ 16-19)

Корупційна система складається з маленьких корупційних випадків, у які залучений кожен із нас. Корупція проявляється у різних типах і корупціонери знаходять різноманітні виправдання своїм діям, проте недоброчесна поведінка так і залишається недоброчесною поведінкою, яка приносить шкоду суспільству, яка відкидає нас назад від розвинутих країн світу і ставить перепони на шляху до успішної країни.

[Корупційний ланцюг. Відео про безвідповідального лікаря-хабарника, який скалічив людину - <https://www.facebook.com/inguren/videos/1115952591826994/> - 1 хвилина (відео 3 в архіві)]

Домашнє завдання (СЛАЙД 20)

Слово вчителя

- Отже, ми дізналися про шкоду, яку несе корупція для кожного з нас.
- На виборах ми обираємо серед себе окремих людей, щоб надати їм повноваження управління бюджетом країни, захист миру і суверенітету, розвиток наших міст та сіл, медицину, економіку та виробництво, сферу відпочинку та культури тощо.
- Корупція виникає, коли ці люди використовують надані нами повноваження на своє особисте благо або на благо інших, близьких до них осіб, на свою, а не на

громадську чи державну користь. У кожному такому випадку з'являється "корозія корупції", яка з часом псує суспільний механізм і викривляє дію державної машини.

Але просто знання без реальних дій мало чого варте. Важливо не лише самому дотримуватися правил доброчесного життя, але й поширювати це розуміння для інших громадян.

Отож, ми можемо допомогти іншим людям у нашій країні – дітям і дорослим – дізнатися про те, що вже знаємо ми.

Вам таке завдання: розробіть презентацію, яка могла би стати за основу для соціальної телевізійної реклами, про те, чому корупція шкодить кожному. Дедлайн подачі презентації – 30 грудня. Найкращі роботи будуть викладені на сайті EdEra із вказанням школи та авторів презентацій. Потім буде проведено відбір робіт-переможців, автори яких будуть визначені до кінця січня. Детальніше про умови та перебіг конкурсу можна прочитати за посиланням на урок на платформі EdEra: ed-era.com/anticorr.

Успіху вам – і подолаємо корупцію разом!

Додаткові матеріали

1. Стаття «Боротьба з корупцією в Україні»

<http://voxukraine.org/2016/02/04/addressing-corruption-in-ukraine-ua/>

2. Ролик про роботу НАЗК та е-декларування:

https://www.youtube.com/watch?v=Fhf-_aOqz4M 3 хв. 23 сек.

3. Ролик ТІ, про те, що таке корупція (анг. мова)

https://www.youtube.com/watch?v=iNf2tv_aXNQ

– Приклади корупції

Слайди – з коментарями вчителя

Люди платять хабарі, щоб подолати дуже складні бюрократичні перепони

Приклад 1

Наприклад, під час реєстрації та перевірок бізнесу, оформлення документів - прав власності на землю, реєстраційних документів, дозволів, довідок тощо.

Яке виправдання таким діям? [запропонувати учням відповіді]

Можливі варіанти відповідей учнів

- Легше заплатити, ніж "шукати правду", за такими складними правилами ніхто не зможе чесно жити.
- Якщо не заплатиш – неможливо буде взагалі працювати
- Інші платять, щоб полегшити собі життя: чим я гірший?

Щоб протидіяти, потрібна активна громадянська позиція оприлюднювати факти корупції, повідомлення відповідних громадських організацій і новостворених антикорупційних органів про корупцію, важлива роль медіа.

Приклад 2

Заплатити хабар для того, щоб отримати неправомірну вигоду. Наприклад, коли купують дипломи; підкупають службовців.

Які виправдання у цьому випадку?

Можливі варіанти відповідей учнів:

- Основні - всі так роблять, інакше бізнес не розвинеш, на державну роботу не влаштуєшся.
- Крім цього, хабарі платять для того, щоб уникнути відповідальності: дати хабар у суді для вирішення справи на свою користь, відкупитися від поліції після порушення правил дорожнього руху тощо.

Що виправдовують такі дії?

Можливі варіанти відповідей учнів:

- У нас такі закони, що не порушити їх неможливо; це було вперше і востаннє, я більше не буду, закон надто жорсткий, або «я ж просто не знав»
- Виправдання: хабар як компенсація «низької зарплатні» і «плата» за роботу - лікарям, вчителям, працівникам ЖЕКу тощо. Офіційна зарплата цих спеціалістів занадто низька, інакше ці люди не проживуть.

Насправді ж, кожен із цих хабарів є корупційним явищем.

У країні, яка знаходиться на перехідному етапі свого розвитку, останній тип хабарів, наприклад, «хабар» лікарю, викладачу можна виправдовувати відсутністю механізмів забезпечення гідної прозорої оплати праці. Але треба розуміти, що поруч з чесними лікарями, працівниками освіти цими хабарями живляться корупційні паразити, які отримують неправомірні надприбутки і думають лише про утримання хлібного місця, не допускаючи конкуренції з професіоналами, такі «хапуги» поступово стають причиною деградації галузей. Саме тому хабарі як оплата за роботу є теж небезпечним явищем, яке треба залишити у минулому.

Слайди презентації з візуалізацією умови прикладу та наслідків і тез (в кінці блоку), які впливають з цього прикладу

– Мотиваційні висновки: Твоє «ні» має значення

Відео-ролик: “Твоє “ні” має значення” - <https://www.youtube.com/watch?v=kf7t12fmVR4>
– 1 хв.

Слово вчителя

Корупція вбиває мрії.

В країнах, де корупцію приборкали, чесні люди можуть вільно жити та працювати. У корумпованих країнах людям не дають реалізувати їхні мрії. Їх атакують зраї «маленьких» корупціонерів-чиновників та гігантські хижакі - корупційні синдикати. У вільних від корупції країнах з'являються приватні компанії, такі як Facebook, Apple, Google, які були створені мріями, а потім і роботою зовсім молодих людей, які змінили світ.

Щоб виробляти українські продукти, які будуть популярні в усьому світі, українцям потрібно залишити у минулому обкрадання один одного, почати взаємодіяти, довіряти один одному та разом створювати продукти унікальної якості, які можливі лише за взаємодовіри.

Корупцію важко подолати, бо тому, хто краде, здається, що він це робить на благо.

Насправді ж він краде майбутнє.

Країна без корупції потрібна всім нам, а тому її очищення від цієї проблеми справа кожного, всього народу.

[Цитата на екрані:

«Корупція – стосується кожного, бо у кожного вона забирає багатше, здоровіше, цікавіше життя, і можливість самореалізуватися у цій країні»

Далі значками на слайді можна вивести і продублювати словами:

«Що саме? Якісну освіту, медицину, хороші дороги, красиві та безпечні міста та села, якісні адміністративні послуги в державних установах, хорошу гідну зарплату – все це краде корупція.»

Нове суспільство України, нова країна – це в першу чергу країна без корупції, країна без брехні. Це є новою ідеєю, яку почала сповідувати наша країна. А якостями нових українців є надійність, відкритість, прозорість, активна участь та відповідальність. Це дозволить нам створювати продукцію, якою буде пишатися весь світ.

Сьогодні українські герої на фронті віддають життя за розбудову нової успішної країни, за кожного з нас, щоб ми мали цю можливість – змінитися та стати чесною країною і жити краще. Наш обов'язок реалізувати цей шанс.

Давайте наостанок подивимось ролик "Чому "ні" кожного з нас, яке ми кажемо корупції має значення:

Відеоролик - <https://www.youtube.com/watch?v=kf7t12fmVR4> – 1 хв

Типи хабарів

Слово вчителя

Після розгляду кейсів давайте більше детально розглянемо види корупції. Особливу увагу приділимо хабарництву, адже цей вид корупції вважається найбільш поширеним. І саме у вигляді давання хабарів за якусь послугу, отримання якогось блага, за дію чи бездіяння. Коли ми приносимо дорогі подарунки посадовій особі і очікуємо від неї якихось дій, навіть роблячи це добровільно, це теж корупція. Подарунки часто вважаються частиною культури, проте у цивілізованих країнах дорогавартісний подарунок посадовій особі - це корупція. На маленькі хабарі ми звикли часто закривати очі, як на незначну річ. Насправді, вони через свою масовість за принципом "снігової кулі" призводять до катастрофічних наслідків. Негативною звичкою є засуджувати хабарі, коли їх дає хтось інший, і виправдовувати власні незначні хабарі для отримання медичної довідки, путівки на відпочинок тощо. Стандарти доброчесності від того, хто здійснює ці дії, не змінюються.

Корупція буває **побутова** (хабарі за дозволи, довідки, адміністративні послуги тощо), тобто та, яка стосується Вашого щоденного побуду, і **велика корупція** яка відбувається у великій політиці, при розкраданні значних сум з бюджету, зловживанні службовим становищем під час проведення державних закупівель, підкупу виборців, "відкати" (напр. отримання великого держзамовлення частина коштів з якого буде сплачена корумпованому чиновнику, який допоміг його отримати).

Корупцією також є і таке явище як **кумівство** (міжнародний термін - непотизм), яке особливо розвинулося у країнах східної Європи.

Що це таке? Це, коли при виконанні своїх службових повноважень особа надає перевагу\блага або наймає на роботу своїх друзів, знайомих. Термін кумівство з'явився тому, що часто це стосується кумів. На перший погляд, це логічно - працювати зі «своїми» людьми. У такому підході є свої плюси – довіра та впевненість у людині. Проте, коли лояльність домінує над професійними якостями людини, або перевагу надають не спеціалістам у своїй справі, а стороннім людям, тоді, рано чи пізно починає, відчуватися брак професійних кадрів. З часом така система, яка заснована лише на «своїх», поступово гальмує розвиток і знижує конкуренцію. Лише із залучення справжніх професіоналів можливо рухатися вперед, створювати команди спеціалістів, створювати можливості для самореалізації, кар'єрного зростання, і втілювати найкращі рішення в у різних сферах діяльності.

Корупційний ланцюг

Отже, так непомітно хабар розмиває суспільні норми правила і псує життя багатьох людей. Корупція стосується кожного.

[Учитель демонструє схему «Корумповане суспільство»]

Погляньмо на цю схему. Вона показує нам таке:

1. В хабарях нема сенсу. Те, що особа збрала хабарями, вона далі віддає хабарями (в тій чи іншій формі) іншим хабарникам. Навіть якщо ці гроші залишаться в її сім'ї, але це практика, якою і надалі користуватимуться корупціонер і члени його оточення.
2. Кожен невеликий хабар підживлює корупцію на національному рівні, додає до її системності.